

Karlsruhe Euroopa kultuuripäevade avatakt

~~Vanavene~~ Kõlapiildid vanalt Vene
maalt

Eesti oper esitab Mussorgski "Hovanštšina"

Eesti kultuuriga seonduv festival paneb tahtmatult meenutama Balti-
kumi lähiminevikku. Teadagi peitub eestlaste delikaatsetes suhetes ida-
naabriga lõhkeainet veel paljudeks aastateks. Seda pikantssem võis siin-
mail tunduda, et eesti külalised avasid neile pühendatud Euroopa kultuu-
ripäevad Karlsruhe nimme vene operiga. Lisaks vene keeles ja Moskva
Suures Teatris pikemat aega tegutsenud venelase Boriss Pokrovski inst-
seneeringus. Eestlased reageerivad tolele vihjamise puhul märkimis-
väärse irooniaga. Eks see endastmõistetavus, millega venekeelseid fraase
laval kõlada lastakse, võiks ju kaasa kõnelda diskussioonides separa-
tistlike tendentside üle nende kodumaal ja mõndagi hukkamõitu ümber la-
kata.

Mussorgski "Hovanštšina" teostus Tallinna "Estonia" teatri poolt
teenis Badeni Riigiteatri publiku koorekihi imetluse. Seda võis põhjus-
tada asjaolu, et kunagised nõukogude kodanikud ei toonud kaasa sotsia-
lismi poolt idakandi operiteatrites kultiveeritud muuseumiooperite
kopitust. Ajad muutuvad kiiresti. Taasvõidetud vabadus pole küll veel
julgeks eksperimenteerimislustiks pöördunud, kuid Mussorgski poolt oope-
ris visandatud karm ajaloopilt polekski vast selliseks suhtumiseks so-
biv. "Estonia" paneb sünk-epilise pildirea vana-Venest kõnelema läbi-
valt ajaloolises vastavuses, saavutades sellega atmosfääri kompaktsuse,
mida vaid kentsakad funduskostüümid siin-seal häirivad.

Samas oleks "Hovanštšina" mõjuda pelga ajaloolise kitšina - reastu-
vad ju operis lõdvalt seonduvad episoodid Peeter Suure ajastu eelõh-
tust. Võimu pärast võitlevad jõhkrad streletsid, vanausulised ja Venē-
maad läände avada püüdvad edumeelsed. Juhuslikult sissepõimitud armu-
lugu poleks siin oluliselt aidanud tervikut luua. Teose võlu peitub
hoopis ekspressiivses põhimeeleolus, tunnete käärivas melus, kus religi-
oosne põikpäisus ja inimlik tunne nähtavalt segunevad.

- - ("Hovanštšina" erinevatest redaktsioonidest) - - - - -

"Estonia" pakkus Eri Klasi poolt välja töötatud Šostakovitši, seega
originaalilähedast orkestratsiooni varianti, kus Mussorgski kõlavärvide
ürgjõud puutumatu. Maja peadirigent on süveneud partituuri täie ener-
giaga: toob jõuliselt esile materjali painajalikult ähvardava tumeduse
ja dramatismi, laseb poeesial tundeliselt voolata. "Estonia" orkester
järgnes talle suurepäraselt, parimas mänguhoos, väga kontsentreeritult,
pidevalt jälgitava pingega.

Vokaalkoosseis oli aukartustäratav nii solistidekoosseisult kui kooridelt. Paneb imestama selle rahva käsutuses olev häältepotentsiaal. Suudeti ju korra lauluga südameid ühte kõita ilmategivas poliitilises "laulvas revolutsiooniski". Haaravad olid ennekõike Jüri Rendi, Anne Dorbeki ja Ants Üleoja poolt ettevalmistatud koorid. Nad tarduvad ühistes lõpukoorides vannutavatesse poosidesse, kummardavad heakõla, mida külluslikult toestavad suurepärase, lopsakad bassid. Kõikides seisundites intoneeritakse allikpuhtalt.

Bassid üldse! Üks selle hääleliigi valitsejatest oli Teo Maiste vürst Hovanski rollis. Silmapaistva kiirusjõu ja vokaalse ümarusega ei jäänud Mati Palm temast maha vanausuliste auväärse juhuna. Tenoraalset vasukaalu hoidsid Janis Sprogis vürst Vassili Golitsõni ja Ivo Kuusk Hovanski poja Andrei rollides. Naishäälte keskmes seisi Marika Eensalu, kes oma täiskõlalise metsoga kujundas Marfa osa jõuliselt ja värvikalt. Nimeliselt jäävad loetlemata solistid väiksemates rollides, kes kõik olid parimateks visiitkaartideks oma teatrimajale.

Viktor Volski poolt sobivate ikoonitsitaatide ja mitmesuguste vana-vene fassaadidega kujundatud dekoratsioonid märgivad diskreetselt neid elutõeseid mängupingu millel režii nii üksikisiksusi kui ka massisteenet samavõrd lihtsalt kui mõtestatult tegutsema paneb. Otse müstilise maagia mõjub lõpupildi instseneering, kus (pikk lause enesepõletamise kirjeldamisega ---) koor veelkord oma vannutava järelkaja tragöödiat laotab. IV vaatuses kuulub pärsia orjataride ilusa ahvatlussteeni koreograafia Mai Murdmaale. Ülimalt kontrastsed kostüümid, millistel kohtab ka uhket voltidemängu, pärinevad Raffail Volskilt.

Vanausuliste leinarongkäigule järgnes kultuuripäevade avaetenduse publiku imetlustriumpf ja ühes sellega eesti ooperiteatri eufooriline tunnustamine. Täna esitatakse nende poolt galakontsert ja kolmapäeval üks igas suhtes eesti ooper. Ooperi nimi on "Reigi õpetaja"; sellel on kaks vaatust ja heliloojaks Eduard Tubin.

Ulrich Hartmann

BNN 6.4. 1992.a.